

Голубович І. В.
д. філос. н., проф.,
завідувач кафедри філософії Одеського
національного університету імені І. І. Мечникова

Тихомірова Ф. А.
к. філос. н., доцент кафедри філософії
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

ПРАВО НА ФІЛОСОФІЮ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Всесвітній день філософії, який був започаткований ЮНЕСКО в 2005 році, можна відзначати та святкувати по-різному. Вкрай важливий контекст окреслений організаторами круглого столу, присвяченого цій знаковій події в Одеському державному інституті внутрішніх справ: «Людина має право». Дійсно, людина має право, має право на філософію, на вільне філософування. Це один з головних мотивів засадничого для міжнародної філософської спільноти документу — Паризької декларації з філософії ЮНЕСКО (1995) «Філософія і демократія у світі» [1]. Декларація була прийнята представниками 22 країн. В ході дискусії були прийняті положення, які окреслюють та деталізують базове право людини в сучасному демократичному суспільстві, — право на доступ до філософії, право вільно філософувати. Сама філософія при цьому розуміється як школа свободи, школа вільного, відповідального, раціонально-логічного, критичного мислення, яке, на жаль, різко втрачає свої позиції перед викликами масового суспільства, його маніпулятивних інформаційних технологій і майже війн.

Учасники Паризької зустрічі наголосили: кожна людина повинна мати можливість вільно займатися філософією в усіх її формах і в усіх місцях, де вона може застосовуватися.

Нас особливо будуть цікавити два положення Паризької декларації. По-перше, викладання філософії має бути збережене або розширене там, де воно є, або створено там, де його ще немає, й мати явну назву «Філософія». По-друге, залишаючись цілковито автономним, викладання філософії повинне бути скрізь, де це можливо, ефективно поєднане з університетськими і професійними утвореннями в усіх царинах (а не просто накинута згори). Ми обрали ці два положення не випадково. Точніше саме ці положення обирали не ми, а ініціатив-

на група сучасних українських філософів, представників університетської спільноти нашої країни в тій драматичній ситуації, коли здійснювався перший «хрестовий похід» проти філософії в українських вищах, коли керівництво МОН прийняло рішення відмінити викладання філософії як обов'язкове. Підкреслимо особливу особистісну роль відомого філософа Олега Хоми, професійною цариною якого є французька модерна філософія. Наш колега спеціально вперше переклав українською головні положення Паризької декларації як «сильні аргументи» у дискусії як з міністерськими бюрократами, так і з широким колом інтелектуалів (і не лише інтелектуалів) стосовно ролі філософії та «соціогуманітарного дискурсу в контексті реформаційних процесів в Україні» (цитуємо фрагмент назви нашого круглого столу). Перша радикальна атака на вітчизняну філософію була відбита завдяки зусиллям та самоорганізації української філософської спільноти (листи-звернення до чиновників, які, на жаль, вирішують долю філософсько-гуманітарних дисциплін в університетах, були підписані представниками «філософського цеху» по всій країні). Проте ця атака була лише початком сумнозвісних руйнівних для філософії організаційних кроків.

Чи зможе сьогодні Паризька декларація з філософії врятувати філософію у вищах, право на філософію в нашому суспільстві? Питання залишається відкритим...

Література

1. Філософія і демократія у світі: Паризька декларація з філософії ЮНЕСКО (1995). — Режим доступу: http://www.zaa.cc/IMG/pdf/declarations_pour_la_philosophie-ayoub.pdf